

Asia: VN/22132/2020

Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko

Tulevaisuuden tasa-arvokysymykset

- 1. Tavoitteiden asettamiseksi on selonteossa tarkoitus käsitellä toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia sekä niiden ennakoitavissa olevia vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Millaisia tulevaisuutta ennakoivia tasa-arvokysymyksiä tai ongelmia mielestänne pitäisi selonteossa painottaa? Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa ja perustelkaa enintään viisi selkeää kysymystä. Mikäli mahdollista, sijoittakaa ne teemaotsikoiden alle sopivaksi katsomaanne kohtaan. Teema-alueet on esitelty edellä.**

1. Työmarkkinoiden muutokseen liittyvät kysymykset tasa-arvon kannalta. Tarkastelussa keskeisiä näkökulmia ovat nuorten naisten ja miesten asema työmarkkinoilla sekä yleisesti tulonjakoon liittyvät ilmiöt. Huomiota tulisi kiinnittää erityisesti sukupolvivaikutuksiin nuorten sukupolvien osalta.

2. Monikulttuuristuminen ja tasa-arvo. Maahanmuuton kasvun vaikutukset tasa-arvoon tulee huomioida yhteiskunnan eri aloilla, niin koulutus- kuin kotouttamispolitiikassakin. On tärkeää, että perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mainittavat tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen kasvatuksen tavoitteet toteutuvat opetuksessa ja koulumaailmassa. Kotouttamisessa tasa-arvo tulee olla mukana riittävästi ja ymmärrettävällä tavalla – niin kotoutumiskoulutuksen sisällöissä, työllistämistoimissa kuin nuoriso- ja sosiaalityössä maahanmuuttajien kanssa. Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyssä tasa-arvo korostuu, ja sen käsittely vaatii erityishuomiota esim. kunniaväkivallan ehkäisyn näkökulmasta. Tasa-arvon kysymyksiä, kuten yleensäkin perus- ja ihmisoikeuksien käsittelyä tulee tehostaa entisestään maahanmuuttajien alkuvaiheen informaatiossa ja myöhemmissä kotoutumiskoulutuksissa (ks. esim. Ihmisoikeusliitto 2016. Kunniakäsitykset ja väkivalta – selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa, s. 105).

3. Koulutuspolkujen eriytyminen tyttöjen ja poikien välillä sekä sen vaikutukset on merkittävä kysymys, joka on tärkeä nostaa esiin selonteossa.

4. Selonteossa olisi tarpeen tarkastella tasa-arvon toteutumista digitaalisissa ympäristöissä. Asiakokonaisuuteen liittyy esimerkiksi se, että runsas neljäsosa Kouluterveyskyselyyn vastanneista yläkoulun kahdeksannen ja yhdeksannen luokan tytöistä sanoo kokeneensa seksuaalista häirintää

puhelimessa tai netissä vuoden aikana (2019). Kahden vuoden takaisessa kyselyssä näin ilmoitti tytöistä selvästi harvempi, alle viidesosa. Myös lukion ja ammattioppilaitosten tyttöjen kokemukset ovat samansuuntaisia. (Ks. myös Pelastakaa lasten selvitys: Lasten ja nuorten kokemaa seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa.) Vielä erikseen on huomattava, että tasa-arvobarometrin aineistosta tehdyn tilastollisen analyysin perusteella naissukupuoli, nuori ikä, vähemmistöön kuuluminen ja pienituloisuus lisäsivät merkittäväällä tavalla häirinnän kasautumisen riskiä. Nuori ikä on etenkin naisille merkittävä seksuaalisen häirinnän riskitekijä.

5. Selonteossa tulisi nostaa esille sukupuolittunut väkivalta (liittyy osaltaan myös edelliseen kohtaan 4.). Asia on ollut selkeästi esillä Kestävän kehityksen YK-indikaattoreissa sukupuolten tasa-arvon osalta (tavoite 5.) <https://www.stat.fi/tup/kestavan-kehityksen-yk-indikaattorit-agenda2030.html> Kyseiseen osa-alueeseen liittyy myös Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025 sekä Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma, Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020–2023 sekä työryhmätyö liittyen Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelmaan ja sen seurantaan. Sukupuolittunut väkivalta on tullut esille ihmisoikeusvalvontaelinten suosituksissa Suomelle sekä Suomen saamista UPR -suosituksissa.

Tasa-arvopoliittiset tavoitteet

2. Marinin hallituksen tavoitteena on parantaa kunnianhimoisesti tasa-arvoa yhteiskunnassa ja nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen kansalliset pitkän ajan tasa-arvopoliittiset tavoitteet, jotka toteutuessaan veisivät Suomea tasa-arvoisemmaksi yhteiskunnaksi? Huomioikaa, että kysymys on tavoitteista, ei välineistä tai toimenpiteistä. Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa enintään viisi konkreettista, selkeää ja seurattavissa olevaa tavoitetta.

1. Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevaa YK:n yleissopimusta (CEDAW) valvova komitea on suositellut Suomelle, että sukupuolivaikutusten arviointi otetaan yleiseksi käytännöksi lainsäädännön, poliittisten ohjelmien ja toimintaohjelmien valmistelussa. Ylipäätään vaikutusten arvioinnin (lasten osalta erityisesti lapsivaikutusten arviointi) vakiintuminen tasa-arvoon liittyvissä päätöksissä ja toimissa on merkittävä tavoite.

2. Yksi keskeisimmistä tarkasteltavista asioista ja tavoitteista on, että koulutuksellista segregaatiota voidaan purkaa. Huomionarvoista on, että oppimiseroihin ja koulutusvalintoihin liittyvä eriarvoisuus on usein seurausta useista eri tekijöistä. Vaikutusta sukupuolen lisäksi on esim. vanhempien sosioekonomisella asemalla, jolla on yhteyttä oppilaiden koulumenestykseen ja osaamiseen. Lisäksi on todettu, että maahanmuuttajataustaisten tyttöjen koulumenestykseen vaikuttaa negatiivisesti perheen äidin työttömyys tai se, että hän on työvoiman ulkopuolella. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää sijoitettujen lasten oppimiseroihin. Kouluterveyskyselyn mukaan neljällä yläkouluikäisellä sijoitetulla nuorella kymmenestä oli paljon vaikeuksia muistamisessa, keskittymisessä ja oppimisessa; ero oli huomattava muulla tavoin asuviin ikätovereihin nähden.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140595/URN_ISBN_978-952-343-570-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien lasten ja nuorten oikeus turvalliseen kasvuympäristöön on taattava. Lasten ja nuorten kanssa työskentelevillä on oltava kyky kohdata sukupuolivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret asiallisesti ja nuorella tulee olla mahdollisuus saada asiantuntevaa apua ja

vertaistukea sukupuoli-identiteettinsä työstämiseen (ks. mm. https://www.dropbox.com/s/v0ghdfjmupaf9ab/Muumika_2016_pdf.pdf?dl=0)

4. Koronakriisin aiheuttamien tasa-arvon kannalta negatiivisten vaikutusten kartoittaminen ja pienentäminen on keskeinen tavoite.

5. Tärkeää on myös nostaa tavoitteeksi vaikuttavien keinojen löytäminen niihin ongelmiin, joita on edellisessä kysymyksessä (1) mainittu.

3. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen tasa-arvopoliittiset tavoitteet koskien Euroopan unionia ja kansainvälistä toimintaympäristöä? Täsmentäkää ja perustelkaa, mikäli mahdollista.

Kansainvälisillä foorumeilla tulee erityisesti tukea ja vahvistaa kansainvälistä ihmisoikeuspolitiikkaa. Suomen tulisi edelleen nostaa esille naisten ja tyttöjen oikeuksia (esim. väkivaltaan liittyvät kysymykset) sekä torjua seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin perusteella tapahtuvaa syrjintää. Suomen tulisi myös kannustaa (edistää) ihmisoikeussopimusten ratifiointiin kansainvälisessä toimintaympäristössä esim. UPR:n kautta.

Sukupuolten oikeudellinen asema

4. Lainsäädäntö on yksi merkittävä sukupuolten tasa-arvopoliittikan väline. Miten lainsäädäntöä tai yksilön oikeussuojaa pitäisi mielestänne kehittää sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi? Huomatkaa, että kysymys ei koske ainoastaan tasa-arvolakia.

Lainsäädännön lisäksi on tärkeää tarkastella lainsäädännön toimeenpanoa ja kiinnittää huomiota sen ongelmiin. Erityisen vakavasti tulisi suhtautua naisten ja tyttöjen kohtaamaan väkivaltaan ja häirintään sekä kouluissa ja oppilaitoksissa tapahtuvaan kiusaamiseen ja väkivaltaan. Näiden osalta vaikuttavia toimia tulisi tehostaa.

Tasa-arvolain mukaan oppilaitokset ovat velvollisia laatimaan toiminnan kehittämiseen tähtäävän tasa-arvosuunnitelman eli toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman. Tasa-arvosuunnitelmiin ja niiden toimeenpanoon oppilaitoksissa tulisi panostaa nykyistä enemmän. Esim. opetushallituksen raportin ”Tasa-arvosuunnitelmien seuranta 2019, Perusopetuksen oppilaitosten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu” (2020:23) tulokset osoittavat, että koulujen tasa-arvosuunnittelun käytännöt eivät kaikilta osin vastaa tasa-arvolain ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskevia velvoitteita.

5. Moniperusteisella syrjinnällä tarkoitetaan syrjinnän kohteeksi joutumista sukupuolen ja jonkin muun ominaisuuden perusteella. Se voi olla myös rakenteellista. Mitkä moniperusteisen syrjinnän kysymykset mielestänne pitäisi ehdottomasti käsitellä selonteossa?

Lapset aikuisia heikompana ryhmänä tarvitsevat erityistä suojelua ja huolenpitoa. Lasten aseman ja oikeuksien tarkastelu moniperusteisen syrjinnän kohdalla selonteossa on perusteltua siitähän syystä, että lapsille on taattava mahdollisuudet kasvaa täysivaltaisiksi yhteiskunnallisiksi toimijoiksi. Esimerkiksi segregaatiolla lapsuudessa ja nuoruudessa voi olla vakavia negatiivisia seurauksia, jotka voivat muodostua ylisukupolvisiksi.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on ilmaissut viimeisimmissä Suomelle antamissaan päätelmissä huolensa vammaisiin lapsiin kohdistuvan syrjinnän esiintymisestä Suomessa. Lisäksi useissa tutkimuksissa on tuotu esille huoli siitä, että vammaisilla lapsilla on riski joutua yhteiskunnassa moniperustaisen syrjinnän kohteeksi. Kaikenikäiset vammaiset ihmiset ovat vähemmistöasemassa yhteiskunnassamme ja tulevat usein syrjityiksi. Lapset ylipäätään ovat ryhmä, jonka ääni hukkuu helposti aikuisten mielipiteiden alle. Lasten oikeudet jäävät käytännössä usein toissijaisiksi aikuisten oikeuksiin nähden. Siksi vammaisten lasten ja nuorten riski tulla syrjityksi on erityisen suuri.

Erytystä huomiota tulisi kiinnittää myös sateenkaarilasten ja -nuorten asemaan sekä sijaishuollossa oleviin lapsiin ja nuoriin sekä maahanmuuttajataustaisiin lapsiin ja nuoriin. Esim. kouluterveyskyselyn mukaan näiden kaikkien em. ryhmien yhdenvertaisuuden ja osallisuuden toteutumisessa on enemmän ongelmia kuin keskimäärin lapsilla ja nuorilla. Mitä useampi em. tekijä vaikuttaa lapsen tai nuoren elämässä, sen suuremmaksi saattaa muodostua riski syrjintään (esim. sijaishuollossa olevat vammaiset lapset ja nuoret).

Useat eri ihmisoikeusvalvontaelimet ovat suositelleet, että Suomi tehostaa kaikkien syrjinnän muotojen torjuntaa, kuten vammaisiin lapsiin, maahanmuuttaja- ja pakolaislapsiin sekä etnisiin vähemmistöihin kuuluviin lapsiin kohdistuva syrjintä sekä tehostaa toimia, joilla torjutaan romanien etnistä syrjintää ja sosiaalista syrjäytymistä, sekä varmistettava kaikille romanilapsille riittävä elintaso (LOS & TSS & KP & UPR & CEDAW maahanmuuttajanaisten, romaninaisten ja vammaisten naisten osalta). Suomen tulisi myös vahvistaa seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin perusteella tapahtuvaa syrjinnän torjuntaa (KP & ECRI & UPR & CEDAW). (Ks. tarkemmin Kansallisen lapsistrategian oikeudellinen perusta -julkaisu <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162242>)

Muut huomiot

6. Muuta mahdollisesti huomioitavaa selonteon valmistelussa?

Pollari Kirsi
Lastensuojelun Keskusliitto